Тоғ жинсларини аниқловчи жадваллар

Жинснинг номи	Минералогик таркиби	Тузилиши ва ташқи кўриниши	Ётиш шакли	Ҳосил бўлиши шароити	Сиқилишга қаршилиги	Нурашга қаршилиги	Илова
1	2	3	4	5	6	7	8
Магматик жинслар							
1. Чуқурликдагилар; а) Нордонлар							
Гранит	Кварс, дала шпати, шох алдоқчиси	Йирик ёки майда донадор, оч кулранг, қизил-гўшт ранг.	Бахайбат массалар кўринишида; батолитлар, штоклар, массивлар, томирлар шаклида.	Эриган магма катта чуқурлик кристаллик масса кўринишида қотганда	1200 дан 2400 кг/см.кв. гача (нурамаган ҳолатида)	Нурашга қаршилиги жинснинг таркибига кирувчи минералларнинг ҳолатига боғлик	Қурилиш материали сифатида фойдаланилади
б) ўрта нордонликдагилар							
Сиенит	Дала шпати, шох алдоқчиси (баъзида слюда) кварс жуда оз миқдорда	Гранитга жуда ўхшаш, кулранг ёки қизғиш - жигарранг	Гранитлардек	Ҳосил бўлиш шароити гранитларникига ўхшаш	1500 дан 2000 кг/см.кв. гача (нурамаган ҳолатида)		Қурилиш материали сифатида фойдаланилади
Диорит	Дала шпати, шох алдоқчиси ёки авгит (баъзида слюда)	Гранитга ўхшаш, яшилроқ-кулранг	Гранитга ўхшаш ётади, кўпроқ томир кўринишида учрайди	1300 дан 2900 кг/см.кв. гача (нурамаган ҳолатида)	Кварсли диорит анча чидамли, слюдалик диорит бўшроқ	Йўллар қурилишида ишлатилади, аммо тез силлиқланиб тойғаноқ бўлиб қолади	
Габбро	дала шпати, авгит оливин. Камдан кам магнетит ва шох алдоқчиси	қорамтир, донадор кристаллик жинс	Гранитга ўхшаш ётади	Йирик донадорлари 1000 кг/см.кв Майда зарраликлари 2000-2800 кг/см.кв (нурамаган ҳолатида)	Нурашга қаршилиги яхши	Жуда яхши қурилиш материали	
ер юзига оқиб чиққан жинслар (еффузивлар)							
Липарит	гранитнинг таркиби, вулқон шишаси билан кварснинг майда доналари, ортоклаз шоҳ алдоқчаси қўшилган	Оқ ёки оч кул ранг. Зич, синими ғадир - будур, баъзида кварснинг майда доналари	Оқимлар, Гумбазлар томирлар, қопламлар	Ер юзида қотган лава	Майда заррали гранит сингари (нурамаган ҳолатида)	Майда заррали гранит сингари	Қурилиш материали (сифати жиҳатидан майдай заррали гранитга ўхшаш)
Кварсли порфир	Гранитнинг таркиби. Асосий масса шишасимон кўринмас кристаллик кварс, ортоглаз, слюда ёки авгит	Асосан тўқ кул ранг ёки қизғиш жигарранг	-	Чуқурликда қота бошлаган магма эр юзига отилиб чиққан	1300-2400 кг/см^2 гача (нурамаган ҳолатида)	Нурашга қаршилиги яхши	Жуда яхши қурилиш материали
Трахит	Таркиби сиенитники сингари. вулқон шишаси қўшилган. кварс йўқ.	Оч кулранг, зич, синими гадир-будур. Баъзида ортоглазнинг йирик кристаллари учрайди.	-		600-2600 кг/см^2 гача (нурамаган ҳолатида)	Бўш, қумга айланиши осон. Совуққа чидамсиз.	Майда ёриқларсиз бўлса қурилиш материали сифатида ишлатса бўлади (йўлқурилишида)
Андезит	Диоритнинг таркиби. Кўп миқдорда кремний қўшилган	Кулранг ёки тўқ кулранг, яшилроқ. Таркибида баъзан шох алдоқчисининг ёки авгиднинг кристаллари	Оқимлар, қатламлар, массивлар.	Ер юзида қотган лава	1200-2400 кг/см^2 гача (нурамаган ҳолатида)	Нурашга қаршилиги яхши	Таркибида шиша ғовак бўлганлиги учун гидротехник иншоат қуришга ярамайди.

		учрайди					
Парфир	Сиенитнинг таркиби. Асосий таркиби шиша ёки бекиқ кристалли. Орасида алоҳида ортоглаз кристаллари, шох алдоқчиси ва слюда учрайди	Асосан ранги тўқ оч кулранг ёки тўқ жигарранг. Оч рангли ортоглаз, шох алдоқчиси ёки слюда ажралиб туради.	Гумбазлар, Томирлар қопламалари шаклида ётади.	Ер юзига яқин жойида қота бошлаган магма, кейинчалик эр юзига отилиб чиққан	1200-2400 кг/см^2 гача (нурамаган ҳолатида)	Емирилишга чидамли.	Яхши қурилиш материали
Парфирит	Диоритнинг таркиби. Асосий массаси шиша ёки бекик кристаллик. Дала шпати кристаллари (кўпроқ плагиоклазлар – альбит, Лабрадор, анортит) шох алдоқчиси ва альбит.	Асосий массаси тўқ кулранг ёки яшилроқ	Гумбазлар, томирлар шаклида ётади.	-	1300-2600 кг/см^2 гача (нурамаган ҳолатида)	-	Яхши қурилиш материали
Базальт	Таркиби габбро. Асосий массаси шиша. Авгид шох алдоқчисининг кристаллари порфирсимон ажралиб туради.	Қора,зич, оғир	Оқимлар, қопламлар томирлар	-	100-4500 кг/см^2 гача (нурамаган ҳолатида)	-	Яхши қурилиш материали
Диабаз	Таркиби габбро, дала шпати, авгид, оливин	Қорамтир майдай кристаллик ёки тўлиқ кисталланмаган кулранг-яшил жинс. қора фонда дала шпатининг узунчоқ зарралари ажралиб туради.	-	-	1800-2000 кг/см^2 гача (нурамаган ҳолатида)	-	Яхши қурилиш материали
Абсидиан (вулқон шишаси)	Таркиби жиҳатидан липаритга, андезитга ёки базалтга яқин, бир хил таркибли жинс.	Шишасимон жинс, юпқа чеккаларида шаффоф, мумдек қора. синими чиғаноқсимон. Ойнага чизади.	-	Ер юзига яқин жойда қотган	Мўрт.	-	Қурилиш материали сифатида ярамайди.
II. Чақиқ чўкинди жинслар.А) бўшоқлар.							
Шағал	Қаттиқ жинсларнинг думалоқланган бўлаклари.	Бўшоқ, дағал бўлаклар. Диаметри 20-200 мм-гача.	Дарёнинг ўзани ва терассаларида қатламлар ҳосил қилади.	Сонтинентал ва денгиз ётқизиғи.	-	Бўлакларнинг петрографик таркибига боғлиқ	Қурилиш матриали.
Майда шағал.	Оналик жинсларининг таркибига боғлиқ.	Бўшоқ, дағал, таркиби хар ҳил жинслардан иборат 2мм дан 20 мм. гача бўлган бўлаклар.	-	-	-	-	Қурилиш материали.

Чақиқ тош (шебен)	Қаттиқ жинсларнинг ўткир қиррали бўлаклари.	Алоҳида бўлакларнинг катта-кичиклиги 20-200мм. гача	Тоғ ёнбағирларидан оналик жинсларнинг нураши натижасида ҳосил бўладиган сочилмалар.	Нураган ва жойда қотган тоғ жинслари.	-	Бўлакларнинг петрографик таркибига боғлиқ.	-
Майда чақиқ тош (дресва)	-	Алоҳида бўлакларнинг ўлчами 2-20 мм бўлади.	Қияликдаги сочилмалар	-	-	-	-
Қум	Кварс , дала шпати, глаугсинт, слюда, магнетитларнинг зарралари.	Бўшоқ, сочилувчан жинс. зарраларнинг ўлчами ва ранги ҳар хил.	Қатламлар .	Денгиз ва континентал қумлар. Тоғ жинсларнинг емирилиб дарё,шамол, музликлар, томонидан бошқа жойга кўчириб борган майда зарралар.	Иншоот асоси учун унинг сифати зарраларининг йириклиги, зичлиги (майда қумлар учун) ва намлигига боғлиқ	Мустахкам, нурашга чидамли қум-кварсли қумдир	Қурилиш материали. Ойна ишлаб чиқаришда.
Қумли тупроқ (супес)	Кварс,дала шпати ва бошқа минераллар	Ўлчамлари нотекис донадор қум-гиллик жинс. Гилнинг миқдори 8-10% қолганлари чанг, қумдан иборат.	Қатламлари, линзалар	Жинс –континенталдир (делювиал, алювиал, провилюал)	-	-	Пишиқ ғишт саноати
Тупроқ	-	Ўлчамлари нотекс қум-гиллик жинс. Гилнинг миқдори 10-30%, қолгани чанг ва қумдир.	-	-	Асосининг сифати жинснинг чиқишига, зичлиги ва намлигига боғлиқ.	-	-
Соз тупроқ (Лёсс)	Каолинит, кальсит, кварс ва бошқа минераллар	Яшилроқ –сариқ ва сарғимтир-жигарранг, йирик ғоваклик жинс. қуруқ ҳолатида тик қияликларни ҳосил қилади. Асосан чанг зарраларидан иборат. Уларнинг ўлчамлари 0,05мм гача.	Қатлам ва қопламлар.	Сув ва шамол иши натижасида ҳосил бўлади.	Қуруқ ҳолатида саноат ва граждан қурулишларига яхши асосдир. Намланганида чўкиш эҳтимоли бор.	Сувда тез ивийди.	Тупроқли тўғонлар ва бошқа қурулишларга яхши қурилиш материали.
Шағал тош (конгломера т)	Тоғ жинсларининг думалоқланган бўлаклари ва сементловчи модда.	Бўлаклар яхлит масса бўлиб бир бирига сементловчи модда билан бириктирилган (кремнийлик, охаклик, гиллик)	Қатламлар.	Денгиз ва континентал шароитда ҳосил бўлган	Қурилишга яхши асос	Нурашга мойиллиги унинг сементи ва таркибидаги жинс бўлакларининг кетрографик таркибига боғлиқ. Кварсли сементдаги конгломератлар нурашга чидамли ҳисобланади.	Қурилиш материали сифатида, камдан-кам ишлатилади.
Брекчия (чақиқ шағал тош)	Ҳар хил қаттиқ тоғ жинсларининг ўткир қиррали бўлаклари ва сементловчи модда.	-	Қатламларни камдан кам ҳосил қилади.	-	-	Мустахкамлиги бўлакларнинг петрографик таркиби ва сементловчи моддага боғлиқ.	Декаратив қурилишда. ишлатилади.
Қум тош	Қум ва сементловчи	Қум зарралари кварс,	Ҳар хил	-	20-30кг/см^2-1500-	Нурашга қаршилиги	Кварсли

	модда.	гил, темир, оҳак билан сементланган. Қум зарраларининг ўлчамларига қараб қумтошларнинг йирик ўрта ва майда зарралари турларига бўлинади.	Қалинликдаги қатламлар.		200кг/см^{2}гача	семент ҳарактерига боғлиқ силикатлик қумтошлар мустаҳкам ҳисобланади. Гилли, гипс ёки оҳакли қумтошлар тез эмирилади.	қумтошлар иншоот асоси сифатида яхши материал: гиллик, гипс ва оҳакли қумтошлар қурилишда ишлатилмайди.
IV. Хемоген чўкинди тоғ жинслари а) Карбонатлар							
Дол омитлар	Кўмир кислоталик калсий, кўмирлик магний.	Оқ, сарғимтир, қизил ва бошқа рангларда. Баъзида ғоваклик, баъзида эса зич кристаллик.	Қат қат. жуда қалин Ётқизиқларни ҳосил қилади.	Кўмир кислотали магний билан бойитилган охактошлардан ҳосил бўлади.	Ҳар хил.	Ер ости сувлари билан осон ювилади.	Баъзи турлари мармар сифатида ишлатилади. Қурилиш материали.
б) Сулъфатлар.							
Гипс.	Тоза-гипс. Базан қўшилмалари бўлади. (аралашма дейилса бўлади)	Шаффоф, рангсиз ёки бироз ним ранг	Қатламлар ёки яхлит массивли штоклар. Базан бўшоқ жинслар орасида алоҳида кристаллар.	Қуруқ иқлим шароитида қуриётган кўлларда чўккан.	-	Сувда осон эрийди	Куйдирилса алебастр ҳосил бўлади. Махсус сементлар ишлаб чиқарилади.
V. Метаморфик жинслар							
Гнейслар	Дала шпати, кварс слюда, шох алдоқчиси	Таркиби гранитга ўхшаш. Фақат тузилиши қат-қат слюда варақлари қатор жолашган бўлади.	Қатламлари кучли бурмаланган массивлар	Отқинди ва баъзи чўкинди жинслар (гиллик қумлар)нинг метаморфизасияси натижасида ҳосил бўлади.	Қаршилиги ҳар хил. Баъзи қаттиқ турдагилар 1000-2000 кг/см^2 босимга чидайди.	Тез нураб кетади варақ варақ бўлиб. Кўмир кислотали сувда слюда тез эрийди.	Қурилиш материали сифатида кам ишлатилади.
Кристаллик сланеслар	Дала шпати, кварс слюда.	Сланеслашган. Ҳар хил рангли.	Қатламлар, линзалар.	Отқинди ва чўкинди жинсларнинг метаморфизасияси натижасида ҳосил бўлади.	Ҳар турли.	Тез ёрилиб парчаланиб алоҳида плиталар ҳосил қилади.	Қурилишда ишлатилади.
Гиллик сланеслар.	Кварснинг майда доналар, слюданинг майда бўлаклари	Ранги кулрангдан қорагача, баъзан яшилроқ. Алоҳида плиткаларга ажралади.	Юпқа қатламлар	Қат-қат гилларнинг метаморфизасиясидан ҳосил бўлади	-	Нураб кетиши осон	-
Кварситлар	Кварс	Кварснинг яхлит, ёғлиқ ялтировчи, донадор синимли массаси. Ранги турли хил.	Қатламлар.	Кварсли қумларнинг метаморфизасиясидан ҳосил бўлади.	Юқори 1000-1500 кг/см^2 гача	Нурамайди	Яхши қурилиш материали. Шиша саноатида ишлатилади.
Мармар	Калсит	Турли рангдаги кристалли жинс	Қатламлар, штоклар	Охактош ва доломитларнинг метаморфизасиясидан ҳосил бўлади.	Ҳар турли, ўртача 360-1200 кг/см^2 гача	Таркибида пирит бўлмаса нураши қийин	Иморатарга безак материали ва охак ишлаб чиқаришида ишлатилади.